

DOBBANTÓ PROGRAM

7. KÖTET

A MUNKA VILÁGÁVAL KAPCSOLATOS MODULOK III.

Közlekedés • Mezőgazdaság • Művészet, közművelődés, kommunikáció •
Nyomdaipar • Oktatás • Szociális szolgáltatások

7. KÖTET

A MUNKA VILÁGÁVAL KAPCSOLATOS MODULOK III.

Közlekedés • Mezőgazdaság • Művészet, közművelődés, kommunikáció • Nyomdaipar • Oktatás • Szociális szolgáltatások

A program szakmai vezetője: Bognár Mária

A modulok szerzői:

Fehér Ildikó (Közlekedés)

Győrfi Katalin (Oktatás)

dr. Katona Nóra (Oktatás)

Köles Tímea (Mezőgazdaság)

Pataki Eszter (Művészet, közművelődés, kommunikáció, Nyomdaipar, Szociális szolgáltatások)

Schmidt Károly (Közlekedés)

A modulok kialakítását segítő alkotószervező munkacsoport tagjai:

dr. Katona Nóra és Kovács Anikó

Programfejlesztési konzulens: Gönczöl Enikő

Olvasószervezők:

Bartha Julia (Közlekedés, Művészet, közművelődés, kommunikáció, Nyomdaipar, Szociális szolgáltatások)

Majzik Katalin (Mezőgazdaság, Oktatás)

ISBN 978-615-5043-06-2

Kiadja: Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Dobbantó Projektiroda

Felelős kiadó: Kovács Gábor, a Kuratórium elnöke

Grafikai terv: Rubik Anna

Nyomdai előkészítés: Compdoc Kft.

Nyomda: Visit Nyomdaipari és Kereskedelmi Kft.

A program a Munkaerő-piaci Alap képzési alaprész központi keretéből, az Oktatási és Kulturális Minisztérium és a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet támogatásával valósul meg.

BEVEZETŐ

A **Dobbantó program közvetlen célja** egy olyan szakiskolai előkészítő program kialakítása, illetve megvalósítása, amely a megismerő funkciók vagy a viselkedés fejlődésének zavaraival küzdő, iskolai tanulmányaik során sok akadállyal szembekerülő, 8. osztályt végzett diákok számára biztosít **egyéni ütemterven alapuló képzést**. Az egyéves időtartamú program mindenekelőtt arra akarja felkészíteni őket, hogy a korábbinál sikeresebben tudjanak részt venni a közismereti oktatásban és a szakmai képzésben. **A program közvetett célja**, hogy a magatartási és tanulási zavarokkal küzdő, a sajátos nevelési igényű, s az iskolarendszerű oktatásban lemaradó vagy a rendszerből már kisodródott 15–25 éves fiatalok számára kínáljon esélyt a sikeres életút megtalálásához – a szakiskolai képzésbe való bekapcsolódás vagy a számukra megfelelő munkaterületek megtalálása révén.

A **Dobbantó tartalma** tehát három komponens szerves egységéből áll:

- A programban **kompetencia alapú fejlesztés** történik, amelynek célja a szocializációs, a tanulási utak sajátos, komplex támogatása, hogy megalapozzák a diákok tanulási sikereit és a cselekvőképes, saját életpályájukért felelős, eredményesen tenni tudó és akaró személyiséggé válást.
- A kompetencia alapú fejlesztés részeként különös figyelem fordul a munka világa felé vezető híd kiépítésére, az **életpálya-építés alapjainak lerakására**, hiszen a gyorsan változó posztindusztriális körunkban elveszítette létjogosultságát az a szemlélet és gyakorlat, amely szerint a fiatal 14–18 éves kora között választ egy pályát (szakmát, foglalkozást), amely szinte visszafordíthatatlanul meghatározza egész életútját, és nyugdíjazásáig biztos munkahelyen tevékenykedik a választott szakmában.
- Az egyéni ütemterv szerinti program a személyre szabott pedagógiai gyakorlat kialakítását feltételezi, tehát a programot alapvetően a diákok egyéni szükségleteit, fejlődését figyelembe vevő rugalmas pedagógiai határendszer biztosítása jellemzi az iskolában és az iskolán kívüli tanulási helyzetekben.

A Dobbantó **megvalósításának alapelvei** a következők:

- A program minden bekapcsolódó intézményt a saját helyzetében segít és támogat abban, hogy adott feltételrendszere mellett a lehető legeredményesebben valósítsa meg a Dobbantó csoportban a diákok tanulási sikereit elősegítő programcsomagot, alakítsa ki és terjessze el a csoportban és az intézmény minél nagyobb részében a személyre szóló pedagógiai gyakorlatot, azaz az **intézményfejlesztést** támogatja.
- A program kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a részt vevő intézményekben hosszú távon érvényesülő formákat, működésmódokat, elkötelezettségeket, tudásokat sikerüljön kialakítani, azaz a fejlesztés eredményei intézményesüljenek, maradandóak, fenntarthatóak legyenek.
- A program megvalósításának filozófiája valamilyen érintett szereplő tekintetében a mindenkivel szembeni alapvető **bizalom, a teljesíthető elvárások támasztásán** és ezzel párhuzamosan a **segítség-támogatás** hármásán alapul.

A MODULRENDSZERŰ PROGRAMCSOMAG

A Dobbantó program keretében egy oktatási programcsomag készül, amely magában foglalja a **Dobbantó pedagógiai rendszerének koherens elemeit**. Az oktatási programcsomag **változatos felhasználási lehetőségeket kínál, rugalmasan alkalmazható** annak érdekében, hogy a felhasználók alkalmazkodni tudjanak a körülményekhez, illetve a különböző tanulói igényekhez. A programcsomagra jellemző a moduláris építkezés. A **modulszerkezetű** programcsomag moduljai, részmoduljai relative önálló egységek. A modulok „a tanítás-tanulás megtervezését-megszervezését segítő, választható dokumentumok, szakmai eszközök rendszere”. Változatos sorrendben szerepelhetnek a tanítás folyamatában, megváltoztathatók, az egyik elembe alkalmazott ötlet, megoldás áttehető más szerkezeti elemekbe is, gazdagítva azokat. Az oktatási

programcsomag az adott tanulócsoporthra adaptálható, anélkül, hogy alapvető céljai sérülnének, lehetséges a folyamatos bővítés, a majdnem minden modulon belül meglévő változatokból történő válogatás.

Az oktatási programcsomag a hagyományosabb, jogi szabályozó feladatot ellátó tantervekhez viszonyítva lényegesen **részletesebb és konkrétabb**. Megadja a pedagógus számára, hogy milyen konkrét megoldásokat alkalmazhat egy-egy tanítási részfeladat során, ehhez megadja a lépéseket, s ha szükséges, ezeket meg is magyarázza, illetve megadja hozzájuk a szükséges eszközöket. Integrálja a tartalom és a ténylegesen elkészítendő eszközök leírását, sőt a programcsomag részeként az alkalmazó pedagógusok számára rendelkezésére bocsátja magukat az eszközöket (feladatlap, munkafüzet, portfólió stb.).

A Dobbantó programban moduloknak nevezzük azokat az általában 25, változatokkal maximum 50 tanórás tanítási egységeket, amelyek egy-egy műveltségi területhez vagy az alapvető életpálya-építési és munkavállalói kompetenciákhoz, illetve konkrétan a munka világával kapcsolatos ismeretekhez, tapasztalatokhoz kapcsolódnak. A részmodul nem más, mint **egy tartalmilag relatíve elhatárolható oktatási egység tanításának, e tanítás körülményeinek, tanítási környezetének a leírása**.

A DOBBANTÓBAN MEGJELENŐ KOMPETENCIÁK ÉRTELMEZÉSE, KIVÁLASZTÁSA

A sokféle, változó és gazdagodó értelmezés közül a programban a kompetenciát a következőképpen értelmezzük: **képesség komplex feladatok adott kontextusban való megoldására**.

A kompetencia a **tudás, készségek és attitűdök egy-egyisége**, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell ahhoz, hogy személyiségét kiteljesítse és fejleszthesse, be tudjon illeszkedni a társadalomba és foglalkoztatható legyen. A kompetenciák három fontos sajátossága:

- **transzferábilisak:** számos szituációban és kontextusban alkalmazhatók;
- **többfunkciósak:** különféle problémák, feladatok megoldására használhatók;
- a későbbi tanulás és munka **előfeltételei**.

A **kompetencia alapú fejlesztés** az oktatási tartalomról, a tananyagról **a hangsúlyt a „személyes” és a szociális kompetenciákba beágyazódó tudásra he-**

lyezi. Természetesen ez nem jelenti a tartalom, az ismeretek elhagyását, de átstrukturálását igen.

A kompetenciák kiválasztásánál figyelembe vettük, hogy az iskolából kimaradó, lemorzsolódó fiatalok alapvetően tanulási, kommunikációs, szociális, alapvető munkavállalói és életpálya-építési, valamint a munkavégzéssel kapcsolatos specifikus kompetenciák területén igényelnek támogatást. E kompetenciák fejlesztését néhány nélkülözhetetlennek tartott tartalmi területhez kapcsolódóan látjuk megvalósíthatónak: anyanyelvi és idegen nyelvi kommunikáció, matematikai, természetismereti, társadalom- és jelenkor-ismereti, alapvető munkavállalói és szakmaismeret. E tartalmi területekhez készültek a Dobbantó modulok, melyek néhány kompetencia fejlesztésére kiemelten is fókuszálnak (ezt a fejlesztési/fejlődési folyamatot támogatja meg az egyéni fejlesztési terv, valamint a tanár- és diákkártyák).

A DOBBANTÓ PROGRAMBAN ELŐTÉRBE ÁLLÍTOTT KOMPETENCIÁK ÁTTEKINTŐ TÁBLÁZATA

Kommunikációs kompetenciák

<p>1. A kommunikáció mint társadalmi érintkezési forma</p>	<p>A mindennapi élethelyzetekben felismeri a kommunikációs helyzeteket, szándékokat, ezek társas törvényszerűségeit hatékonyan alkalmazza.</p>
<p>2. Beszédkészség, szóbeli szövegek megértése, értelmezése és alkotása</p>	<p>Ismeri a verbális és nem verbális kommunikáció alapvető sajátosságait, a kettő közötti ellentmondásokat észleli, és társadalmilag elfogadott szabályok mentén, a beszédpartnerrel együttműködve oldja fel.</p>
<p>3. Olvasás, írott szöveg megértése</p>	<p>Különböző írott szövegeket értően olvas: tömören, saját szavaival összefoglalja az olvasottak lényegét, és kérdéseket fogalmaz meg a szöveggel kapcsolatban.</p>
<p>4. Írás, szövegalkotás</p>	<p>A nyelvtani szabályok megfelelő alkalmazásával, a célhoz illeszkedően fejezi ki gondolatait írásban.</p>
<p>5. Vizuális, képi kommunikáció</p>	<p>Széleskörűen ismert, társadalmilag elfogadott képi jelrendszereket értelmez. Írott szövegben ábrákat, képeket, táblázatokat értelmez, az általa írott szöveget saját ábrákkal, képekkel, táblázatokkal egészíti ki.</p>
<p>6. Elektronikus média útján történő kommunikáció</p>	<p>A különböző elektronikus csatornákon megjelenő információkat értékelő-értelmező viszonyulással kezeli, azokban saját értékrendjének megfelelően tudatosan válogat. Lehetőségeihez mérten kommunikációt is kezdeményez, törekszik az alapszintű felhasználó kompetenciák megszerzésére.</p>
<p>7. Művészeti tevékenységekben megnyilvánuló kommunikáció</p>	<p>Nyitott a különböző zenei, vizuális, mozgásos művészeti alkotások iránt, ezeket önmaga számára értelmezi, és saját érdeklődésének, lehetőségeinek megfelelően önkifejezésre is alkalmazza.</p>
<p>8. A kommunikáció értékelése</p>	<p>Érti és értelmezi a kommunikációs partnerek célját és szándékát, vita esetén pró és kontra érveket sorakoztat fel. Kommunikációs helyzetekben kritikai gondolkodást alkalmaz.</p>

Tanulási kompetenciák

<p>1. Önmagáról mint tanulóról alkotott elképzelések</p>	<p>A diák önmagára tanuló egyénként tekint, önértékelésének, énképének szerves részét képezik a saját magáról mint tanulóról alkotott árnyalt és pozitív elképzelései.</p>
<p>2. A tanulásról alkotott elképzelések</p>	<p>A tanulást egész életen át tartó és az élet minden területére kiterjedő folyamatnak tekinti, amely fejlődési lehetőségeket rejt magában, és amelyben ő, tehát a tanuló egyén aktív és konstruktív szerepet tölt be.</p>
<p>3. A tanulási folyamat tervezése és szervezése</p>	<p>A tanulást menedzseli, tanulási tevékenységét egészben, folyamatként szemléli, megtervezi annak szakaszait, körülményeit, és azokat oly módon szervezi meg, hogy tanulása sikeres és hatékony legyen.</p>
<p>4. Tanulási források keresése</p>	<p>Felkutatja a tanulási céljai eléréséhez szükséges és lehetséges forrásokat, azok között tudatosan válogat, a számára lényeges forrásokat kiemeli, elemzi és értékeli.</p>
<p>5. Tanulási források feldolgozása</p>	<p>A tanulás során kiválogatott forrásokat értelmezi, a szükséges mértékben megjegyzi, elsajátítja, ezáltal készségeit, képességeit fejleszti, nézeteit formálja.</p>
<p>6. Tanulási források felhasználása</p>	<p>A megtanult, elsajátított ismereteket, a tanulás során felhasznált tapasztalatokat, a fejlesztett képességeket, készségeket a tanulás céljának megfelelően, a tanulás konkrét kontextusában, illetve attól eltérő tanulási és hétköznapi helyzetekben kipróbálja, alkalmazza, gyakorolja, a tanulás eredményeit nézetei alapján értelmezi.</p>
<p>7. Tanulási módszerek ismerete, alkalmazása, értékelése</p>	<p>Különböző tanulási módszereket, technikákat, stratégiákat ismer, ezek közül többet kipróbál, és a számára hatékonyakat tanulási helyzetekben tudatosan használja.</p>
<p>8. A tanulási folyamat értékelése</p>	<p>Tanulására folyamatosan reflektál, konkrét tanulási teljesítményét reálisan és árnyaltan értékeli, a tanulást pedig fejlődésként értelmezi.</p>

Szociális kompetenciák

<p>1. Pozitív énkép kialakítása és fenntartása</p>	<p>Azonosítja erősségeit, fejlesztendő területeit, érdeklődési köreit és a kedvelt, számára motiváló tevékenységeket. Ezek alapján pozitív énképet és önértékelést alakít ki és tart fenn, amely támogatja szakmai kiteljesedését, magabiztos fellépését.</p>
<p>2. Másokkal történő pozitív és eredményes interakció</p>	<p>Mások érzelmeinek, gondolatainak, személyiségének, nézőpontjának azonosításával és tiszteletben tartásával a társadalomban elfogadott általános szabályok ismeretében asszertív módon kommunikál, másokat meghallgat, kezdeményez, segítséget nyújt, konfliktust old meg, együttműködik, páros és csoportos tevékenységekben építő módon vesz részt.</p>
<p>3. Az egész életen át tartó fejlődés és változás</p>	<p>Ismeri és értelmezi a fejlődés és változás fogalmait saját életére nézve, ki tudja fejezni az általuk keltett érzéseket és érzelmeket, felismeri, mikor van szüksége segítségre. Szükség esetén segítséget kér, és tudja, hova fordulhat segítségért.</p>

Alapvető munkavállalói és életpálya-építési kompetenciák

<p>1. A munkalehetőség keresésével, megtartásával és megteremtésével kapcsolatos kompetenciák</p>	<p>Ismeri és alkalmazza az álláskeresési technikákat, amelyek során a munkavállalással kapcsolatos dokumentumok beszerzését és kezelését adekváтан megvalósítja. Ismeri az információkeresés és -szerzés módjait, hiányzó információt azonosít. Munkavállalói érdekeit a törvénynek megfelelően asszertívan képviseli.</p>
<p>2. Az életpálya fejlődését támogató döntéshozatal</p>	<p>Céljai eléréséhez alternatív utakat azonosít, amelyek közül azok előnyeinek és hátrányainak mérlegelésével választ. Az életpálya-építést választások sorozataként értelmezi. Önmagára és másokra nézve figyelembe veszi választásainak következményeit a döntéshozatali folyamatban, és saját értékeit tiszteletben tartó és saját céljait támogató döntéseket hoz.</p>
<p>3. A magánélet és a munka közötti egyensúly fenntartása</p>	<p>Az egészséges életvitel szempontjait érvényesítve tart egyensúlyt a magánélet és a munkahelyi szerepek között, felismerve ezen szerepek egymást kiegészítő voltát. Az életpálya során dinamikusan változó szerepek rugalmas alkalmazkodást igényelnek, s ha e szerepek mégis ütköznek, hatékony megoldásokat, stresszkezelési technikákat alkalmaz.</p>
<p>4. A magánéletben és a munka világában betöltött szerepek változó jellegének megértése</p>	<p>Az életpálya során betöltött szerepek változó voltát felismerve képes rugalmasan alkalmazkodni a változó elvárásokhoz. Az eltérő szerepek eltérő elvárásait kritikai gondolkodással szemléli és a szokásostól eltérő szerepeket betöltő személyeket előítélet-mentesen kezeli.</p>
<p>5. Saját életpálya-építési folyamatok megértése, változtatások kezdeményezése</p>	<p>A célok megfogalmazása során felismeri saját készségeinek és vágyainak szerepét, a célállítás folyamatának jelentőségét az életpálya-építésben. Az életpályát mint a változások folyamatát értelmezi, melynek során a célokat és a megvalósításukhoz vezető utakat a tapasztalat hatására módosítja, előrelátással és a tervezés folyamatainak tudatos alkalmazásával kezdeményezi a változásokat.</p>

A munkavégzéssel kapcsolatos kompetenciák

<p>1. Az életpálya-építést és munkavállalói célokat támogató egész életen át tartó tanulás</p>	<p>Felismeri a környezetében kínálkozó tanulási lehetőségeket, ezeket kiaknázza és összhangban a felismert munkaerő-piaci változásokkal folyamatos önfejlesztésre törekszik saját személyes céljaihoz illesztve, felismerve az egész életen át tartó tanulás nélkülözhetetlen voltát. A célok elérése útjában álló akadályok elhárítására kreatív megoldásokat talál.</p>
<p>2. Az életpályával és a munkavállalással, az adott munka végzésével kapcsolatos információk feltérképezése és hatékony alkalmazása</p>	<p>A munkafolyamatban utasításokat értelmez, követ, másokat végighallgat, és a betöltött szerepnek megfelelő kommunikációs formákat alkalmazza. Tevékenységében a minőség érdekében felelősséget vállal, hatékonyan és körültekintően szervezi a munkáját, melynek során másokkal együttműködik, esetlegesen eltérő érzelmeiket, szándékaikat észleli, és ennek tudatában cselekszik. A munkatevékenység során felmerülő új helyzeteket problémaként értelmezi, azok megoldásában a tanult algoritmusokat hatékonyan alkalmazza, egyéni és társas problémamegoldási folyamatokban vesz részt.</p>
<p>3. A munka, a társadalom és a gazdaság kapcsolatának megértése</p>	<p>Saját tevékenységei és a társadalmi folyamatok közötti kapcsolatokat, párhuzamokat észlelve fogalmazza meg saját értékrendszerében az etikus magatartás, a csapatban végzett, minőségi munka, valamint az egyéni és társadalmi jól-lét közötti összefüggéseket.</p>

HÍD A MUNKA VILÁGÁBA

Amint már utaltunk rá, a Dobbantó program egyik fontos célkitűzése, hogy a program célcsoportjába tartozó fiatalokat segítse a munka világában való eligazodásban, fejlessze mindazokat a kompetenciákat és ismereteket, amelyek szükségesek életpályájuk tudatos alakításában. Az életpálya-tervezés/-építés kiemelt jelentőségű, különösen, ha figyelembe vesszük a célcsoport sajátosságait, körülményeit: a lemorzsolódott, illetve korai iskolaelhagyó fiatalok gyakran súlyos személyes és a tanulással kapcsolatos nehézségekkel, sokszor szociális gondokkal is küzdenek. Emellett számítani kell arra is, hogy családjukban – akár generációkra visszamenőleg – nincs valódi munkavállalói, esetleg vállalkozói minta (a szülők egyike, esetleg mindkettő – ha egyáltalán kétszülős családban élnek – hosszabb ideje munkanélküli, lehet, hogy esélye sincs állást, munkát találni). Ennek következménye, hogy a fiataloknak nincs közvetlen tapasztalatuk azzal kapcsolatban, mit jelent munkaviszonyban lenni, illetve mit takar a mindennapos munkába járás.

Az érzékeny, sérülékeny célcsoport érdekében a Dobbantó a munka világa felé vezető holisztikus megközelítés mellett köteleződik el, pályaaorientáció helyett az életpálya-tervezésre, életpálya-építésre téve a hangsúlyt.

Az életpálya-tervezés megközelítésének kiinduló elvei a következők:

- nincs biztos választás, nincs egyenes út;
- az egyéni életutat legalább annyira befolyásolják a „véletlenek”, mint a tervezés;
- az egyén hite abban, hogy valamit képes/nem képes megcsinálni, korlátozhatja és előre is viheti;
- az egyén életútját erősen befolyásolja társadalmi helyzete, neme, etnikai hovatartozása.

A kiinduló elveket tovább árnyalják a közelmúlt felismerései:

- Az életpálya-építés szempontjából „szabad” választás többnyire nem létezik, illetve csak erősen korlátozottan. Szembe kell nézni azzal a ténnyel, hogy nem minden fiatal számára adott minden életpályával kapcsolatos lehetőség, választás, hiszen a társadalmi egyenlőtlenség általában igen jelentősen befolyásolja a szakma „választását”. A munka világa igen ígéretes jövővel kecsegtet egy tehetséges, iskolázott, jó családi háttérrel rendelkező, kreatív kisebbség számára. Ugyanakkor jóval több olyan munkavállaló lesz a jövőben is, akinek

kevésbé vonzó, akár monoton, manuális, nehéz munkát kell végezni, elsősorban a szolgáltatási szektorban.

- A lemorzsolódott, illetve veszélyeztetett fiatalokkal sikeresen foglalkozó oktatási rendszerek tapasztalatai alapján a rövid ideig tartó munkatapasztalat-szerzés, a cselekvésbe ágyazott tanulás (learning-by-doing) megközelítés fontos részei a megelőzésnek, illetve a korai beavatkozásnak. A rövid munkatapasztalat-szerzés, illetve a munkahelyek látogatása arra is jó, hogy megtörje az iskolába járás monotóniáját, a fiatalok kikapcsolódjanak az iskolai légkörből, és erőt gyűjtsenek a további iskolai munkához.
- Mindezek miatt a munka világa felé vezető híd, az életpálya-építés a Dobbantó program időkeretének 40%-át teszi ki, mégpedig háromféle tevékenységre fókuszálva:
  - Alapvető munkavállalói ismeretekkel és életpálya-építéssel kapcsolatos modulok feldolgozása.
  - Szakmacsoportokkal való ismerkedés – pályaaorientáció.
  - Munkahelyi tapasztalatszerzés, amely eleinte megfigyelést (job shadowing), a későbbiekben gyakorlati tevékenységet is jelent.

Az életpálya-építés a 21. század elején tehát legalább olyan kusza, hurkokkal, kitérőkkel tarkított, mint egy többszintes autópálya-csomópont. Az eligazodás sem könnyű, úgy, ahogy a csomópontokon sem, még térkép és pontos útjelző táblák segítségével sem. Viszont az útvonalakat többször is be lehet járni, vissza lehet kanyarodni, akár több jó irány is lehet a „célba érés” előtt!

SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ TANULÓK A DOBBANTÓ OSZTÁLYOKBAN

A pedagógustól elvárható magatartás

A Dobbantó programot megvalósító osztályba többféle sajátos nevelési igényű tanuló is járhat. A program koncepciójában alapelveként meghatározott támogató pedagógusi magatartás a sajátos nevelési igényű tanulók esetében kiegészül néhány szemponttal.

Az SNI-tanulók befogadása kapcsán a pedagógusok munkáját érintő alapvető, általánosan érvényes elvárások:

- A csoportba járó SNI-tanulók szakértői véleményének ismerete, tartalmának értelmezése.

- A viselkedés szintjén megjelenő problémák pszichológiai magyarázatának megismerése, megértése.
- Az adekvát segítségnyújtás érdekében a tanulók SNI-állapotának figyelembevétele, sajátos – alkalmazkodó, segítő – pedagógusi magatartás kialakítása és követése.
- A sajátos nevelési igényhez alkalmazkodó tárgyi környezet megteremtése esetén gyakran semmilyen további alkalmazkodásra, tanulmányi könnyítésre nincs szüksége a tanulónak, ezért az igények ismeretére és a megvalósítás elősegítésére különös figyelmet kell fordítani.
- Kapcsolatfelvétel egységes gyógypedagógiai módszertani központtal, a tanuló fogyatékosági típusának megfelelő végzettségű gyógypedagógus utazótanárral való együttműködés, konzultáció és szükség esetén segítségkérés egyéni tanulási utak, fejlesztés és módszerválasztás, speciális eszközök, segédeszközök és speciális taneszközök megválasztására vonatkozó kérdésekben a tanuló beilleszkedése, tanulási akadályozottságának és a másodlagos hátrányok kialakulásának megelőzése vagy leküzdése, a tanuló boldogulása érdekében.
- A tanuló egyéni speciális eszközei és a számára szükséges speciális taneszközök használatának lehetővé tétele, támogatása, új eszköz esetén használatának megtanítása, gyakoroltatása.
- Egyszerű adaptációk elvégzése.
- Toleráns, empatikus, elfogadó, rugalmas, igényes és támogató magatartás.

Az SNI-tanulók különböző csoportjai számára esélyegyenlőséget biztosító feltételek kialakítása

A különböző fogyatékoságokról és az ezek következtében kialakult sajátos nevelési igényről a pedagógusok gazdag szakirodalom és a Dobbantó honlapján megtalálható tanulmány segítségével tájékozódhatnak.

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Autizmus	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>A tanuló irányítása heves érzelmek mutataása nélkül, röviden megfogalmazott, pontos, direkt utasításokkal</p> <p>Egyéni napirend, szótár használata, kényszeres viselkedési formák korlátozott tolerálása</p>	<p>A szövegben fontos elemek kiemelése aláhúzással, bekeretezéssel</p> <p>A rendelkezésre álló tér/idő megszervezése (jól látható jelek)</p> <p>Veszélyforrások kiküszöbölése</p>	Folyamatleírások, szemléletes rajzok

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Beszéd fogyatékos	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása, türelem</p> <p>A feleletek elfogadó, megértő értékelése, írásbeli feleletnél javítóprogram használatának engedélyezése</p> <p>Az írásbeli beszámoló kiváltása szóbelivel; vázlatadás</p>		<p>Személyi számítógép</p> <p>Kommunikátorok</p>
Tanulásban akadályozottak (Enyhe értelmi fogyatékos)	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>Következetesség a közösen hozott szabályok alkalmazásában</p> <p>Differenciált foglalkoztatás biztosítása</p> <p>A pozitív megerősítés látható formáinak alkalmazása</p>		<p>Zsebszámológép</p>

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Hallássérülés	Az átlagosnál több idő biztosítása, a vizuális szemléltetés hangsúlyának érvényesítése A tanuló optimális elhelyezése a teremben	Az információhoz jutás akadálymentesítése (hanginformációk vizualizálása)	
nagyothallás	Szájról olvasás feltételeinek biztosítása Lényegkiemelés A tanulás segítése vázlatadással A szövegalkotás, a tollbamondás utáni írás nehezítettségének figyelembevétele	Indukciós hurok	Hallókészülék Rádió adó-vevő készülék
siketség	Egyéni követelménytámasztás idegen nyelv tanulásakor Felmentés lehetősége a szóbeli teljesítés alól	Vibrációs és/vagy fényjelzők (csengő, személyhívó, vészjelző stb.) Jelnyelvi tolmács	Rádió adó-vevő készülék, hallókészülék
Látássérülés	Az átlagosnál több idő biztosítása Minél több érzékszerv bevonása az ismeretszerzésben	A környezet és az információhoz jutás akadálymentesítése (vizuális információk hanggá alakítása)	Domborított térképek, ábrák Speciális vonalazású füzetek
vaktság	Szükség esetén kíséret biztosítása Csoport- és páros munkában adekvát feladatadás	Fehér bot, a közlekedést segítő vezetősávok kialakítása Képernyőolvasó program, laptop, szkennel, diktafon, felolvasó Kísérő, vakvezető kutya	A Braille-írás-olvasás eszközei Speciális geometriai eszközök Digitális tankönyvek

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
gyengénlátás	<p>A láthatóság feltételeinek biztosítása</p> <p>Vizsgákon a tanuló által egyébként használt eszközök használatának engedélyezése</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>Megfelelő betűméret, betűtípus, betű- és sor-távolság</p> <p>Emelhető lapú pad, könyvtartó, megfelelő általános és helyi megvilágítás</p> <p>Nagyítószoftverek</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek</p> <p>Elektronikus olvasókészülék, nagyítók</p>
aliglátás	<p>Szükség esetén kíséret biztosítása</p> <p>Esetenként az írásbeli felelet kiváltása szóbeli számonkéréssel</p> <p>Egyszerű adaptációk elvégzése</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>A közlekedést segítő vezetősávok felfestése</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek</p> <p>Elektronikus olvasókészülék, nagyítók</p>
Mozgáskorlátozottság	<p>Az átlagosnál több idő biztosítása</p> <p>Szükség esetén kíséret, segítő biztosítása</p> <p>A tanuló optimális elhelyezése a tanteremben</p>	<p>A közlekedés/épület akadálymentesítése</p> <p>Speciális tanulópad, esetenként egyénileg kialakított eszközök</p> <p>Személyi segítő</p>	<p>Speciális vonalazású füzetek, íróeszközök</p> <p>Egyénileg kialakított eszközök</p>

A sajátos nevelési igény oka	A pedagógus sajátos tennivalói, elvárt magatartása „Mindent érte, semmit helyette, nélküle”	Az adaptáció legfontosabb elemei – segédeszközök és tanulást segítő eszközök, megoldások és/vagy személyi segítők	Speciális taneszközök
Részképességzavar			
diszlexia	Az olvasás kiváltása hangzó anyagok biztosításával Csoport- és páros munkában a hosszú szövegek olvasását, megértését együttműködés segíti; vázlatadás		Diktafon
diszgráfia	Az írásbeli felelet kiváltása szóbeli számonkéréssel; a helyesírás értékelése alóli felmentés		Személyi számítógép
diszkalkulia	Számológép használatának engedélyezése		Zsebszámológép

A DOBBANTÓ PROGRAM KAPCSOS KÖNYVEI

A programban alkalmazandó modulokat 8 db „kapcsos könyvben” adjuk közre. Az első kettő a NAT műveltségterületeihez kötődő témakörökhöz készült modulokat tartalmazza, a harmadik és negyedik kötet az alapvető életpálya-építési és munkavállalási ismeretek/kompetenciák fejlesztését segítő, az utolsó négy pedig a szakmásmertető, pályaorientációs funkciójú modulok gyűjteménye.

A diákok számára használandó feladatlapok, mellékletek gyűjtéséhez egy külön kapcsos kötet, a DobbanTok készült, amely tanulói példányszámban áll rendelkezésre. A tanulók számára nyomtatott eszközök termé-

zetesen részét képezik a tanárok számára készült köteteknek is. A diákoknak szóló lapok mindegyikén „D” betű jelzi, hogy az a tanulóknak készült.

A sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztéséhez szükséges ismeretekről segédanyag készült, mely elektronikus úton elérhető az iskolák, a pedagógusok számára.

Budapest, 2010. augusztus

A DOBBANTÓ CSAPAT SZERZŐI ÉS SZERKESZTŐI

A MUNKA VILÁGÁVAL KAPCSOLATOS MODULOK

CÉLKITŰZÉSEK

E terület alapvető célja kettős. **Egyrészt** biztosítani kívánja azokat az alapvető, a szakmacsoportokhoz köthető ismereteket, amelyek lehetővé teszik a diákoknak, hogy megfelelő tájékozottság alapján döntsenek jövőbeni szakmájuk megválasztásakor. Tehát itt nem szakmai alapozó ismeretekről van szó: a pedagógusnak nem speciális felkészültségre van szüksége, hanem olyan nyitottságra és általános tájékozottságra, amely megfelelő modellt nyújt a diákoknak a szakmacsoport iránti érdeklődés felkeltéséhez. **Másrészt** e modulok célja az, hogy a diákok a tanulmányozott szakmacsoporthoz illeszkedő konkrét, tényleges külső munkahelyi környezetekkel és az ott folyó munkatevékenységekkel ismerkedjenek, továbbá tájékozódjanak a betölthető munkakörök és a betöltésükhöz szükséges végzettségek összefüggéseivel. Nem utolsósorban a munka világához kötődően tegyenek szert önismeretre.

Mindez egyben az elsajátított alapvető munkavállalói kompetenciák gyakorlati alkalmazására is terepet biztosít.

Mivel a tevékenységközpontú megközelítés és a munkatevékenység is nélkülözhetetlenné teszi a szociális kompetenciákat, így a programon belül másodlagosan a szociális kompetenciák fejlesztése is folyamatosan érvényesülő szempont. A feladatok gyakran adnak lehetőséget a csoportos munkán belül az egyéni differenciálásra.

A MODULOK KIVÁLASZTÁSÁNAK SZEMPONTJAI

A modul megvalósításának leírt menete javaslat. A pedagógus a diákcsoport igényeinek, szükségleteinek, képességeinek és érdeklődésének megfelelően szabadon alakíthatja azt – a diákok ismereteinek bővítése érdekében, az érdeklődés és a motivált hozzáállás megtartásával.

Fontos alapelv, hogy a tanév során megismerendő **szakmacsoportok kiválasztása** a tanév elején, a **tanulócsoporthal együtt**, a diákok érdeklődéséhez igazodóan történjen.

A szakmacsoportok számához illeszkedően e területhez 21 + 1 modul tartozik.

Az 1–21. modul témái egyeznek az Országos képzési jegyzék által meghatározott 21 szakmacsoporttal. A **diákcsoport érdeklődése** függvényében, valamint figyelembe véve a település és az iskola lehetőségeit, a modulok közül **hat, nyolc vagy tizenkét modult** választhat ki az iskola a környezetében található munkavállalási lehetőségek és a diákok érdeklődésének figyelembevételével. **A Dobbantó program minimum hat modul választását várja el**, de mindenképpen figyelni kell arra, hogy a kiválasztott modulok megfeleljenek a tanulók érdeklődési körének. Természetesen előfordulhat, hogy ezek a szakmacsoportok nem egyeznek az iskola profiljával. Ekkor azt ajánljuk, hogy inkább több modult válasszanak, így azokat is, amelyek az iskolában megtalálható szakmákhoz kapcsolódnak.

A szakmacsoportok kiválasztásához nyújt segítséget az Alapvető munkavállalói és életpálya-építési modulok közül a második (ÉP_02).

A 22. modul a munkahelyi élményeknek, tapasztalatoknak a munkahelyi tapasztalatszerzéssel párhuzamosan futó, összefüggő iskolai – strukturált kis csoportos vagy szükség szerint egyéni – megbeszélése a saját életpálya-építési és -tervezési feladatokkal kiegészítve. A modul egységes, szerves része a Dobbantó programnak, és független attól, hogy hány szakmacsoport bemutatására vállalkozik az iskola. A munkahelyi tapasztalatszerzés 8 hete alatt egységesen minimum heti 2 óra fordítandó a diákok támogatására, a munkahelyen megélt élmények feldolgozásának segítésére.

Az **1–21. modul** közül az iskola hat, nyolc vagy tizenkét modult választhat ki. Mindegyik modul négy részmodulból áll. A modulokba beépül a napnyitás és a napzárás időigénye is.

A kiválasztott szakmacsoportok bemutatására fordítható idő attól függ, hogy hány szakmacsoport (= modul) bemutatása történik.

- Amennyiben **12 szakmacsoport** bemutatása történik, akkor egy szakmacsoportra átlagosan két hét áll rendelkezésre (10 szakmacsoport × 2. részmodul és 2 szakmacsoport × 1. részmodul).
- Amennyiben **8 szakmacsoport** bemutatása történik, akkor egy szakmacsoportra átlagosan 2-3 hét áll rendelkezésre (6 szakmacsoport × 3 részmodul és 2 szakmacsoport × 1–2. részmodul).

- Amennyiben **6 szakmacsoport** bemutatása történik, akkor egy szakmacsoportra átlagosan 3-4 hét áll rendelkezésre (4 szakmacsoport 1–4. részmodul és 2 szakmacsoport 1–3. részmodul).

Mint a fentiekből is látható, ez a differenciálás csak úgy valósul meg, hogy minden modul esetén az első két részmodul **mindig elvégzendő**, a többi választható – a kiválasztott szakmacsoport számának függvényében az alábbiak szerint:

- Ha csak **6 szakmacsoport** bemutatása valósul meg, úgy mind a négy részmodul elvégzése megtörténhet.
- Ha **8 szakmacsoport** bemutatása valósul meg, akkor az első két részmodul és/vagy a 3. vagy a 4. részmodul elvégzése választható.
- Ha **10 modul** kiválasztása történik, akkor az első két részmodul elvégzése történik meg.

Minden **részmodul** hétórás. A részmodulok felépítésüket tekintve minden esetben egy-két órás iskolai foglalkozást tartalmaznak, amelyek szakmacsoport-hoz kapcsolódó ismereteket nyújtanak (ezek általában a nap végén történnek, így utolsó elemük egy napzáró); valamint egy ötórás, teljes napos tevékenységet (a nap elején napnyitó kezd a napot, és napzáróval fejeződik be).

Egy modul felépítése

	2 tanóra		5 tanóra	
1. részmodul	Általános ismeretek	+	Munkahelyi megfigyelés	
2. részmodul	Általános ismeretek	+	Munkahelyi megfigyelés	
3. részmodul	Általános ismeretek	+	Kézműves foglalkozás	
4. részmodul	Általános ismeretek	+	Szimuláció, specifikus ismeretek	

Az **első két részmodul** esetében az iskolában megvalósítható első két óra a szakmacsoporton belül az általános tájékozódást szolgálja. Ezt követi egy külső munkahelyen megvalósított munkahelyi megfigyelési feladat (job-shadowing; 4 óra + utazás). **A megadott időkeretek javaslatok, a pedagógus a helyi lehetőségeknek és viszonyoknak megfelelően alakítsa azokat!** Az első két részmodul elemeként történő munkahelyi megfigyelési tevékenység (job-shadowing) optimális esetben különböző külső munkahelyeken történik. Amennyiben kis településről van szó, úgy előfordulhat, hogy csak egy meglátogatható külső munkahely

ségeknél és viszonyoknál megfelelően alakítsa azokat! Az első két részmodul elemeként történő munkahelyi megfigyelési tevékenység (job-shadowing) optimális esetben különböző külső munkahelyeken történik. Amennyiben kis településről van szó, úgy előfordulhat, hogy csak egy meglátogatható külső munkahely

van. Ebben az esetben javasoljuk, hogy a munkahelyi megfigyelés (job-shadowing) célpontjává tett **munkakör** változzék. A **3. részmodul** első két órája a szakmacsoport egy szakmáját mutatja be részletesebben. Az ezt követő öt tanórás blokk jellemzően kézműves foglalkozást tartalmaz. A **4. részmodul** első két órája a szakmacsoport egy szakmáját mutatja be részletesebben, majd az ötórás blokkban valamilyen szimulációs játék kap helyet fejlesztő feladatokkal. A feladatok után megjelölt változatok további lehetőséget biztosítanak az egyéni szükségletekhez igazodó differenciáláshoz.

MUNKAHELYI MEGFIGYELÉS (JOB-SHADOWING)

A munkahelyi megfigyelés (job-shadowing) lehetőséget teremt arra, hogy a diákok valós munkakörnyezetben szerezhessenek benyomásokat egy-egy pályaterületről, foglalkozásról úgy, hogy az adott szakembert „árnyék-ként követve” megismerik a legfontosabb tevékenységeket, eszközöket, munkamódokat, munkakörnyezetet, a munkavégzéshez kapcsolódó alapvető szabályokat és további jellemzőket. A munkahelyi megfigyelés (job-shadowing) során a diákok nem kapcsolódnak be a munkavégzésbe, hanem előre megbeszélte, felosztott megfigyelési szempontok alapján „elemzik a munkakört”, illetve előre megadott kérdések mentén szereznek információt az adott munkahelyen a kijelölt személy (személyek) tevékenységéről, a használt eszközökről, a munkahelyi kapcsolatokról stb.

A munkahelyi megfigyelési feladat (job-shadowing) meghatározásakor részben a munkahely sajátosságai, részben a diák egyéni szükségletei és fejlettségi szintje határozza meg, hogy milyen típusú feladatot végezzen. Mivel a munkahelyi megfigyelés (job-shadowing) újszerű tevékenység, így több háttéranyaggal is szeretnénk segíteni a munkát. Ezért a feladatlapokat, azok kiválasztásának, előkészítésének és megbeszélésének szempontjait és módszereit egy különálló munkahelyi megfigyelés (job-shadowing) útmutatóban (Fehér Ildikó – Kovács Anikó: MÓDSZERTANI KÉZIKÖNYV – a Dobbantó projektben megvalósuló Job Shadowing tevékenység megszervezéséhez és lebonyolításához), amely letölthető a Dobbantó program honlapjáról a szakmai anyagok fülre kattintva. Itt, a moduloknál csak utalunk a feladatra, a feladatlapokra, előkészítésükre és megbeszélésükre. A job-shadowing feladatlapok szerkeszthető formában (Word-dokumentumként), a digitális melléklet CD-n megtalálhatók.

- **12 szakmacsoport bemutatása esetén:**
Az első két részmodul elvégzése biztosítja a szakmacsoporttal történő részletesebb megismerkedés lehetőségét, így ezek elvégzése feltétlenül fontos.
- **8 szakmacsoport bemutatása esetén:**
Az időkorlátok miatt az egyik munkahelyi megfigyelés (job-shadowing) esetében mindenképpen meg kell oldani, hogy az összes diák egyszerre végezhesse feladatát külső helyszínen. Amennyiben az egyik munkahelyi megfigyelési feladat (job-shadowing) megszervezése nem lehetséges úgy, hogy a csoport együtt menjen ki egy munkahelyre vagy két fél csoport két különböző munkahelyre, úgy az a javaslatunk, hogy a munkahelyi megfigyelési feladat (job-shadowing) csoportbontásában az iskolában maradó fél csoport a 3. vagy a 4. részmodul 5–7. órájának anyagát végezze.
- **6 szakmacsoport bemutatása esetén:**
Amennyiben a munkahelyi megfigyelési feladat (job-shadowing) megszervezése nem lehetséges úgy, hogy a csoport együtt menjen ki egy munkahelyre vagy két fél csoport két különböző munkahelyre, úgy az a javaslatunk, hogy az első munkahelyi megfigyelési feladat (job-shadowing) csoportbontásában az iskolában maradó fél csoport a 3. részmodul 5–7. órájának anyagát végezze. Ha a második munkahelyi megfigyelési feladatnál (job-shadowing) is hasonló problémák merülnének fel, úgy az iskolában maradó fél csoporttal a 4. részmodul 3–7. órája valósítható meg ezzel párhuzamosan.

LEHETSÉGES UTAK MUNKAHELYI MEGFIGYELÉS MEGSZERVEZÉSÉHEZ CSOPORTBONTÁS ESETÉN

A külső helyszínek fogadóképessége és az érintett pedagógusok lehetőségei határozzák meg, hogy:

- a) két pedagógus kíséri egy alkalommal egy helyszínre az összes diákot;
- b) a két pedagógus egy időben két különböző helyszínre megy ki, mindegyik pedagógus a csoport felével;
- c) a külső helyszínre egy pedagógus megy ki a csoport felével („A” csoport), míg a másik felével („B” csoport) a másik pedagógus az iskolában tevékenykedik, és a következő héten vált a csoport két fele egymással.

„A” csoport	„B” csoport
1. részmodul 1–2. tanóra	
1. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés	3. részmodul 3–7. tanóra
2. részmodul 1–2. tanóra	
2. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés	4. részmodul 3–7. tanóra
3. részmodul 1–2. tanóra	
3. részmodul 3–7. tanóra	1. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés
4. részmodul 1–2. tanóra	
4. részmodul 3–7. tanóra	2. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés

vagy

„A” csoport	„B” csoport
1. részmodul 1–2. tanóra	
1. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés	3. részmodul 3–7. tanóra
2. részmodul 1–2. tanóra	
3. részmodul 3–7. tanóra	1. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés
3. részmodul 1–2. tanóra	
2. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés	4. részmodul 3–7. tanóra
4. részmodul 1–2. tanóra	
4. részmodul 3–7. tanóra	2. részmodul 3–7. tanóra, azaz munkahelyi megfigyelés

A munkahelyi megfigyelés (job-shadowing) lebonyolítása során a napon belül a helyi viszonyok határozzák meg, hogy a feladat előkészítése az iskolában történik-e meg, majd kiutaznak a helyszínre, elvégzik a feladatot, visszautaznak az iskolába, és ott beszélnek meg a feladatot; vagy esetleg a munkahelyen van lehetőség a feladat előkészítésére és megbeszélésére. Fontos azonban, hogy az előkészítés, a feladatvégzés és annak megbeszélése ugyanazon a napon történjen, mert így biztosítható, hogy a feladatban érintettek teljes köre részt vehet a teljes folyamatban.

A MUNKAHELYI TAPASZTALAT-SZERZÉS

A munkahelyi tapasztalatszerzés célja, hogy a diák személyes élményeket és benyomásokat szerezzen a munka világáról, arról, hogy munkavállalóként milyen elvárásoknak kell majd megfelelnie. A hagyományos „termelési gyakorlat”-tól eltérően nem egy adott szakma mesterfogásainak elsajátítása áll az előtérben, hanem olyan alapvető munkavállalói készségek gyakorlati kipróbálásáról, mint a pontos érkezés, az utasítások követése, szerszámok használata, munkavédelmi és baleset-megelőzési szabályok betartása, beilleszkedés egy munkahelyi közösségbe.

A DIFFERENCIÁLÁS LEHETŐSÉGE KIMENETEK SZERINT

A diákok jellemzően elköteleződnek a további tanulási utat illetően az első félév végére, és ekkor már határozottabban tervezhető az egyéni differenciálás is. Az egyéni differenciálás a szakmacsoportos modulok 3. és 4. részmoduljaira betervezett időben valósítható meg a legcélszerűbben.

A differenciáláshoz – az adott szakmacsoport moduljától elszakadva – a többi szakmacsoportban található feladat is szabadon felhasználható, kiválogatva közülük az inkább szövegértést, önálló információkeresést és -feldolgozást kívánó feladatokat.

Nem javasoljuk azonban az első két részmodul általános tájékozottságot biztosító feladatainak, sem pedig a munkahelyi megfigyelések elhagyását a differenciálás érdekében. Az első két részmodul biztosít olyan élményeket és információkat, amelyek a fiatal későbbi választásaival kapcsolatos döntéseit megalapozhatják.

MELLÉKLETEK

Minden részmodulnál 1-től kezdődik a sorszámozásuk. A modul leírásában található táblázat a mellékletek címéről és sorszámáról ad tájékoztatást, valamint a fajtájáról (feladatlap, információs lap, megoldókulcs vagy éppen digitális melléklet CD-n). A mellékletek mindegyikén található jelzés arra vonatkozóan, hogy kinek szól. Amennyiben a pedagógus (tanár) számára készült, akkor „T” jelzésű; a diákoknak szólók „D” jelzésűek. Utóbbiak esetében minden diák egyet-egyét kap az adott mellékletből.

A „Cs^x” jelű lap (ahol x egy szám) jellemzően a diákok csoportjának adandó mellékletet jelenti, a „Cs” után álló szám jelzi, hogy maximum hány csoport alakítása javasolt az adott feladat elvégzése során. Ritkább esetben a „Cs” jelzés egy differenciált feladatadást lehetővé tevő feladatlapot jelent, ahol a „Cs” után álló szám csupán azt jelzi, hogy hány példány szükséges ahhoz, hogy egy 16 fős csoport számára elég legyen. A feladatleírás minden esetben egyértelművé teszi a mellékletek felhasználását.

A mellékletek közül érdemes a csoportalakításhoz vagy szerepmeghatározáshoz használt tanári (T) vagy „Cs¹” jelzésű mellékleteket laminálni vagy tartósabbá tenni.

Szinte minden modulban van digitális melléklet is. A munka világa (MU) modulok esetében két digitális-melléklet-típus van. A **Pályakép-kereső** c. DVD olyan mozifilmrészleteket tartalmaz, amelyek egy-egy szakmát mutatnak be. A részletek számozása a modulok számozását követi, és betűjellel indexeltek. Így például a Vendéglátás–idegenforgalom szakmacsoport-hoz tartozó filmek jelzése a Pályakép-kereső DVD-n: MU21A–MU21U. Nem minden film kerül feldolgozásra a modulokban. Ezek közül a pedagógus a diákcsoport érdeklődése függvényében továbbiakat választhat.

A „**digitális melléklet CD-n**” a munka világával kapcsolatos modulokon kívül tartalmazza az alapvető munkavállalói és életpálya-építési modulok digitális mellékleteit is. A munka világához jellemzően szerszámokat, berendezéseket, kézműves termékek rajzait és az elkészült termékeket bemutató PP-k, valamint az interneten megtalálható szakmabemutató filmek stb. letöltött anyagai találhatóak (arra az esetre, ha a tanteremben éppen nem lenne megfelelő internetelés).

RÉSZLETES TARTALOMJEGYZÉK**SZAKMACSOPORTOK III.****13. modul – Közlekedés (MU_13)****Összesen: 4 × 7 tanóra****1. részmodul – Földön, vízen, levegőben...****2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A közlekedés szakmacsoport első részmoduljában a szakmacsoporttal történő ismerkedés keretében a jármű és közlekedési eszköz különbségéről, a szakmacsoportba tartozó szakképesítésekről és a közlekedés szakmacsoport iránti érdeklődésről beszélgetnek a diákok.

2. részmodul – Törnek az autók? Megjavítjuk!**2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A közlekedés szakmacsoport második részmoduljában a szakmacsoporttal történő ismerkedés keretében az autótípusokról, a közlekedés szakmacsoportba tartozó szerelő jellegű szakképesítésekről és részletesebben az autószerelő szakmáról beszélgetnek a diákok.

3. részmodul – Közlekedj balesetmentesen!**7 tanóra**

A közlekedés szakmacsoport harmadik részmoduljában a diákok a biztonságos közlekedés, a közúti szabályok témakörökön keresztül kerülnek közelebb a szakmacsoporthoz. Feldolgozásra kerül a forgalomirányítás, a légi közlekedés, a KRESZ és az on-line vasúti és autóbusz menetrendek, amelyek használatát is gyakorolják a diákok.

4. részmodul – Verseny van!**7 tanóra**

A közlekedés szakmacsoportot feldolgozó modul negyedik részmoduljában a diákok az internetes útvonaltervezés funkcióival és működésével ismerkednek. Emellett egy közlekedési eszközökkel kapcsolatos játékot készítenek, ahol alkalmazni kell előzetes ismereteiket, illetve információt kell gyűjteniük.

14. modul – Mezőgazdaság (MU_14)**Összesen: 4 × 7 tanóra****1. részmodul – Mezőgazdaság területei****2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A mezőgazdasági szakmacsoporthoz tartozó szakmákkal történő ismerkedés. Alakuljon ki elképzelés a diákokban arról, hogy milyen alapvető elvárások fogalmazódnak meg a szakmacsoporthoz tartozó szakmákat végzők iránt! Érdeklődés vizsgálata a szakmacsoporthoz tartozó szakmákban. Szó esik a szakmacsoportra jellemző munkaeszközökről, a lehetséges baleseti forrásokról.

2. részmodul – Miből lesz?**2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A mezőgazdasági szakmacsoporthoz tartozó szakmákkal történő ismerkedés. Alakuljon ki elképzelés a diákokban arról, hogy milyen alapvető elvárások fogalmazódnak meg a szakmacsoporthoz tartozó szakmákat végzők iránt! Ezenkívül a diák fogalmazza meg saját maga számára, hogy milyen elemei vonzóak számára és melyek nem! Tartalmazza a növények szaporításáról készült szakmai film megtekintését hang nélkül és a lényeges fordulatok azonosítását, valamint a zöldségek, gyümölcsök és gyógynövények előnyös tulajdonságainak azonosítását.

3. részmodul – „Ujjé, a...”**7 tanóra**

Reflektálás egy parkban szerzett élményekre és benyomásokra. Virágágyak típusainak azonosítása. E részmodul középpontjában a szakmacsoport jellegzetes munkatevékenységeihez kapcsolódó anyagokkal történő feladatvégzés áll és ennek összekapcsolása kreatív kézműves tevékenységgel (cserépdíszítés, magvetés), elősegítve a személyes tapasztalatszerzést és a megalapozottabb véleményalkotást.

4. részmodul – Tervezz!**7 tanóra**

Grafiti módszerrel reflektálás a megismert kertészeti munkákra, képzelt riport keretében reflektálás arra, hogy milyen alapvető elvárások fogalmazódnak meg a szakmacsoporthoz tartozó szakmákat végzők iránt. Ezenkívül a diák fogalmazza meg saját maga számára, hogy milyen elemei vonzóak számára és melyek nem! Kreatív tevékenység keretében egy általuk ismert park, játszótér, illetve az iskolakert megtervezése többféle szempont figyelembevételével.

15 modul – Művészet, közművelődés, kommunikáció (MU_15) Összesen: 4 × 7 tanóra**1. részmodul – A művészbejáró nyitva****2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A művészetek, közművelődés, kommunikáció szakmacsoporthoz tartozó szakmákkal történő ismerkedés, az általános tájékozódás biztosítása az első részmodul feladata. Saját élmények alapján alakuljon ki egy elképzelés a diákokban arról, hogy milyen tevékenységeket végeznek a szakmacsoporthoz tartozó foglalkozások végzői, fogalmazzák meg saját viszonyulásukat e szakmacsoportra jellemző tevékenységek iránt!

2. részmodul – A színpalak mögött**2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A szakmacsoportról szerzett ismeretek, tapasztalatok bővítése. Alakuljon ki egy elképzelés a diákokban arról, hogy milyen alapvető elvárások fogalmazódnak meg a szakmacsoporthoz tartozó szakmákat végzőkkel szemben, és fogalmazzák meg saját maguk számára, hogy mely elemei vonzóak a számukra és melyek nem! A szimbólumokkal történő önkifejezés segítése a „jelvényeim” megrajzolásával.

3. részmodul – Mesterségem címere**7 tanóra**

A kézműves szakmákban alkalmazott eljárásokkal, tevékenységekkel, anyagokkal, a gipsszel, rafiával, textillel végzett munkával való ismerkedés kerül a részmodul fókuszába. A kreatív, kézműves tevékenység végzése támogatja a kézműves szakmákhoz kapcsolódó feladatkörök mélyebb, alaposabb megismerését. Olyan szakmáknál, ahol az ilyen személyes jellegű, tevékenységközpontú megközelítés nem lehetséges, filmek megtekintése és feldolgozása révén törekszünk a szakma megismertetésére.

4. részmodul – Fejezd ki magad!**7 tanóra**

A művészetek, közművelődés, kommunikáció szakmacsoporthoz tartozó szakmákkal történő ismerkedés, a közlő és a befogadó szerepkörének megtapasztaltatása valósul meg a gyakorlatok során. A szituációs gyakorlatok, a kommunikációs teszt kitöltése, a szóbeli megnyilvánulásokat támogató feladatok a saját kommunikációs stílus és a szereplés okozta stresszel történő megküzdés megtapasztalását teszi lehetővé.

16. modul – Nyomdaipar (MU_16)**Összesen: 4 × 7 tanóra****1. részmodul – A szó elszáll, az írás megmarad****2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A nyomdaipar szakmacsoport első részmoduljában a szakmacsoporttal történő ismerkedés keretében a nyomdaipar jellegzetes termékeivel, a szakmacsoportban használt jellegzetes gépekkel és a használt szakkifejezésekkel ismerkednek a diákok tárgyak, fényképek és kártyapárosítás révén.

2. részmodul – Lapozzunk tovább!**2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A nyomdaipar szakmacsoportához tartozó szakmákkal történő ismerkedés, a kötészet szakma munkatevékenységeinek megismerése saját élmény révén, csoportmunka keretében. A könyvkötő munkakörülményeinek, illetve pályakövetelményeinek feltérképezése szakmabemutató film megtekintése és a hozzákapcsolódó feladatlap révén.

3. részmodul – Tedd színesebbé a világot!**7 tanóra**

A nyomdaipar területén alkalmazott eljárásokkal, tevékenységekkel, anyagokkal való ismerkedés kerül a részmodul fókuszába, mint a színkeverés, a nyomdaipari papírtermékek (telefonregiszter és térbeli képeslap) elkészítése. A kreatív, kézműves tevékenység végzése támogatja a nyomdaipari szakmákhoz kapcsolódó feladatok mélyebb, alaposabb megismerését.

4. részmodul – Betűvetők nyomában**7 tanóra**

A nyomdaipar szakmacsoportához tartozó szakmákkal történő ismerkedés, a nyomdai betűszedő, szövegszerkesztő, kiadványszerkesztő szakma munkatevékenységeinek, munkakörülményeinek, illetve pályakövetelményeinek feltérképezése. A gyakorlati tapasztalatszerzés keretében a diákok csoportja által választott műfajban újság szerkesztése.

17. modul – Oktatás (MU_17)**Összesen: 4 × 7 tanóra****1. részmodul – Vigyázz rám!****2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A részmodulban az oktatás szakmacsoportához tartozó szakmák számbavétele, az oktatási rendszer megismerése történik, a saját pozitív élmények felidézése révén egy pozitívabb attitűd kialakítására törekszik. Az érdeklődési kérdőív kitöltése révén alakuljon ki elképzelés a diákokban arról, hogy milyen alapvető viszonyulásaik vannak a szakmacsoporthoz és a szakmacsoporthoz tartozó egyes szakmákhoz!

2. részmodul – A sorsom a kezében van!**2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

Az oktatás szakmacsoportához tartozó szakmákkal történő ismerkedés folytatása tágabb körben. Alakuljon ki elképzelés a diákokban arról, hogy milyen alapvető elvárások fogalmazódnak meg a szakmacsoporthoz tartozó szakmákat végzők iránt, és fogalmazzák meg saját maguk számára, hogy mely elemei vonzóak a számukra és melyek nem!

3. részmodul – Számíthatok rád?**7 tanóra**

Az oktatás szakmacsoportához tartozó szakmákkal történő ismerkedés és olyan manuális tevékenység, amely gyakran előfordul ebben a szakmacsoportban, hiszen az intézmények díszítése, dekorálása is hozzátartozik ezekhez a munkakörökhöz, ezért szükséges a gyakorlati készségek megismerése, fejlesztése, kialakítása. Ebben a részmodulban megismerkedhetnek pl. a só-liszt gyurmatárgyak készítésével, papírhajtogatással és puzzle-készítéssel stb.

4. részmodul – A segítő kéz**7 tanóra**

Az oktatás szakmacsoportához tartozó szakmákkal történő ismerkedés. Alakuljon ki elképzelés a diákokban arról, hogy milyen alapvető elvárások fogalmazódnak meg a szakmacsoporthoz tartozó szakmákat végzők iránt. „Óvoda/bölcsőde-alapítás” illetve egy képzeletbeli állásinterjú keretében történik az eddig elsajátítottak átismétlése. Az egyes életkorok jellemzőinek tudatosítása és az ehhez illeszkedő nyári tábori programok kialakítása különböző életkorúak számára, előadás-sorozat témáinak meghatározása.

18. modul – Szociális szolgáltatások (MU_18)**Összesen: 4 × 7 tanóra****1. részmodul – Segítő gondoskodás****2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A szociális szolgáltatások szakmacsoport első részmoduljának célja, hogy a diákok általános ismerete bővüljön a területhez tartozó szakmákról, az azokhoz kapcsolódó elvárásokról, illetve saját jellemzőik és preferenciáik tudatosítása történik.

2. részmodul – Kezeskedem érted**2 tanóra és 5 tanóra job-shadowing**

A szociális szolgáltatások szakmacsoporthoz tartozó szakmákkal történő ismerkedés, a jelnyelvi tolmács szakma megtapasztaltatása. Az információk egyszerűsített, könnyített formában való átadásának gyakoroltatása kerül a részmodul fókuszába, piktogram készítése.

3. részmodul – A játék öröme**7 tanóra**

A szociális szolgáltatások szakmacsoport gyermekekkel foglalkozó szakmáihoz kapcsolódó munkakörülményekkel, feladatokkal, tevékenységekkel való ismerkedés kerül a részmodul fókuszába: a gyermekgondozás, a gyermekek testi-lelki ápolása (etetés, tisztába tevés, játékvezetés, testnevelés). A kreatív, kézműves tevékenység végzése támogatja a gyermekgondozó szakmához kapcsolódó feladatkörök mélyebb, alaposabb megismerését.

4. részmodul – Egyedül nem megy**7 tanóra**

A szociális szolgáltatások szakmacsoporthoz tartozó szakmákkal történő ismerkedés, a segítő és segített, a vezető és vezetett szerepkörének megtapasztaltatása. A szociális területen dolgozók lehetséges munkahelyeinek feltérképezése, illetve a tevékenységük fókuszában álló, segített célcsoportok jellemző problémáinak megismerése.